

Erik Kwakernaak

Ongeveer vier strekkende meter – zoveel plaats nemen de honderd jaargangen van *Levende Talen*, *Levende Talen Magazine* en *Levende Talen Tijdschrift* in op de boekenplanken. De omvang hangt af van de wijze van inbinden door de bibliotheek, en van de mate waarin extra uitgaven zoals registers, bulletins, nieuwsbrieven, specials en jubileumpublicaties erbij staan. In particuliere collecties kunnen de verzamelbanden extra centimeters vragen. Dat waren accessoires die de lezers in vroeger tijden bij de uitgever konden kopen om hun oude jaargangen netjes in te bewaren. Die tijden zijn voorbij. Oude jaargangen lijken passé. Kijkt er nog iemand achterom tegenwoordig? We hebben genoeg te stellen met het heden, en de toekomst lijkt een stuk attractiever. Toch loont het de moeite om af en toe naar het verleden te kijken. Al was het alleen maar om te zien dat paden die we moeizaam voor onszelf banen, vaak al door anderen platgetreden zijn.

Een eigen orgaan

De Vereniging van Leraren in *Levende Talen*, die opgericht werd op 22 april 1911, heeft haar ontstaan mede te danken aan een gedrukt medium, het *Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs*, van 1904 tot 1950 een uitgave van enkele samenwerkende lerarenorganisaties. Daarin had leraar Duits dr. J. Gerzon in 1909 en 1910 zijn oproepen tot oprichting van een vereniging van leraren in de moderne talen gepubliceerd. Met dat *Weekblad* lifte de vereniging de eerste jaren mee voor publiciteit en ledencontact, maar tegen betaling, hetgeen al enkele maanden na oprichting van de vereniging had geleid tot een verdubbeling van de contributie van f 0,50 naar f 1,-. In april 1914 stelde het bestuur f 30,- ter beschikking voor de uitgave van een eigen orgaan. In november 1914 verscheen het eerste nummer van *Berichten en Mededeelingen van de Vereeniging van Leeraren in Levende Talen* met een omvang van acht bladzijden – zoveel als de drukker uit één vel papier kon snijden. Voorop stond de volgende tekst, in een modernere spelling dan de officiële titel van het blad:

AAN DE LEDEN.

“Berichten en Mededeelingen”, het orgaan van de Vereniging van Leraren in *Levende Talen*, verschijnt hiermede voor de eerste maal.

In zeer bescheiden vorm, nog slechts een begin, zoals de vereniging zelf nog maar aan het begin staat van een, naar we allen hopen, rijke ontwikkeling.

Aan U is het, krachtig mede te werken, die hoop spoedig in vervulling te doen gaan. Werft leden onder de kollegaas, tracht hen, voor zover het nog nodig is, de ogen te openen voor het feit, dat er in Nederland op methodologies gebied in onze vakken nog zoo weinig gedaan is, omdat wij allen in eenzaamheid zochten naar de goede weg, in plaats van georganiseerd met elkander te zoeken, in plaats van elkander te laten profiteren van onze eigen vondsten, elkander te vrijwaren voor onze eigen fouten.

Werkt mee door het zenden van kleine bijdragen, opmerkingen, vragen op het gebied zowel van de praktijk van het onderwijs als van onze studie, opdat wij naast de bijeenkomsten op onze vergaderingen, ook hier elkander ontmoeten, ook hier met elkander samenwerken.

Mogen onze B. en M. het hunne ertoe bijdragen, deze samenwerking te versterken, mogen zij in belangrijkheid en omvang toenemen in dezelfde verhouding als onze vereniging zelve.

HET HOOFDBESTUUR.

Verenigingsorgaan

Het verenigingsorgaan ‘was aanvankelijk een onregelmatig verschijnend, weinig aanzienlijk blaadje, soms een vel groot, soms slechts enkele bladzijden’ (Sparnaay, 1936, p. 8). Vanaf 1922, maar vooral vanaf nummer 66 (oktober 1931) kreeg het tijdschrift, mede doordat uitgeverij Wolters het ging uitgeven, omvang en allure. Onder meer daaraan schreef voorzitter Sparnaay de sterke ledenaanwas in de eerste helft van de jaren dertig toe: ‘De derde en stellig niet de minst belangrijke oorzaak voor de bloei van *Levende Talen* is gelegen in de uitbreiding en het gehalte van het orgaan’ (Sparnaay, 1936, p. 8).

In het begin nam het verenigingsnieuws relatief veel plaats in, zoals jaarverslagen van de secretaris van de vereniging, jaarrekeningen van de penningmeester, oproepen om de contributie over te maken (door alle tijden heen moesten leden gemaand worden) en namenlijsten van nieuwe leden. In het overgangsgebied tussen verenigingsnieuws en vakartikelen bevonden zich de uitgebreide verslagen van de jaarvergaderingen met de jaarredes van de opeenvolgende voorzitters, de voordrachten in de vier secties (Nederlands, Duits, Engels en Frans, tot in 1959 Spaans erbij kwam) en weergaven van de discussies. Aan de orde kwamen daarin zowel onderwijspolitieke kwesties als ook vakdidactische en vakwetenschappelijke onderwerpen. In de sectiebijeenkomsten op de jaarvergaderingen werden vaak ervaren docenten uitgenodigd om inzicht te geven in hun visies en lespraktijken.

Als voorbeeld de inhoudsopgave van *Levende Talen* 64 (maart 1931), het nummer dat verscheen na de algemene vergadering en grotendeels daaraan gewijd was:

Officiële Berichten. – Verslag van de Alg. Verg. van 3 Jan. 1931 door W. van den Ent. – De plaats en de doelstelling van het onderwijs in de moderne talen op de drie soorten van scholen voor voortgezet onderwijs door G. Bolkestein. – Verslag Nederl. Sektie (voordracht „Nieuwe Nederlandse Poëzie op de Middelbare Scholen” door W. L. M. E. van Leeuwen). – Verslag Franse Sektie (voordracht „Schoolvocabulary van vroeger en nu” door K. Riemens). – Verslag Duitse Sektie (voordracht „Schoollektuur” door W. Jongejan). – Verslag Engelse sekte (voordracht „Klankschrift in de klas” door L. J. Guittart en „Poëzie in de klas” door W. van Doorn). – Heer Halewijn door W. van Doorn. – Kunst en idee door P. Dezaire. – Eigenaardige leerboekjes door M. Polak. – Deense Vacantiecursus door W. van den Ent. – Boekbespreking door W. H. Staverman.

Vaktijdschrift

De vereniging was opgericht door leraren die nu eerstegraders zouden heten. Onder hen was een relatief groot aantal gepromoveerd. Het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs – gymnasium en hogere burgerschool – waren tot de jaren zeventig veel inniger dan nu gelieerd met de afdelingen taal- en letterkunde van de moderne talen aan de universiteiten, ook door ‘personele unies’. Veel, zo niet de meeste universitaire docenten en professoren begonnen hun loopbaan als leraar en kenden daardoor het onderwijs van die kant. Universitaire docenten en professoren gaven ook vaak les aan de mo-opleidingsinstituten en zaten in de examencommissies voor de mo-aktes. De opleiding van talenleraren was vrijwel uitsluitend gericht op de vakinhoud en niet op de beroepsuitoefening. De hogere status die aan de vakinhoud werd toegekend, leidde tot een toename van vakwetenschappelijke artikelen in *Levende Talen*.

Ter vergelijking: dertig jaar later omvatte de inhoudsopgave van *Levende Talen* 208 (februari 1961) na de verslagen van de Algemene Vergadering en van de vergaderingen der Nederlandse, Franse, Engelse, Duitse en Spaanse sectie de volgende artikelen:

Comparatieve preambula bij de opbouw der “nieuwe” grammatica, door J. Wils
Het Jiddisj en zijn resten in het Nederlands, door H. Beem
La structure des fonctions syntaxiques dans la phrase française, door L. Geschiere
Receptief en productief taalgebruik, door P.H. Breitenstein
Een merkwaardige overeenkomst in twee verzen van Vondel, door F.C. Dominicus
Schillers Don Carlos, door G.H. Streurman
Berijmde Engelse spraakkunst, door F. Noordermeer
Tien jaar taal- en literatuurwetenschap in Spanje, door J.A. van Praag
Het gebruik van audio-visuele hulpmiddelen bij het onderwijs in de moderne talen, door J.A. de Vries

De artikelen van prof. dr. J. Wils, H. Beem, prof. dr. L. Geschiere en P.H. Breitenstein waren de teksten van hun voordrachten, respectievelijk in het algemene gedeelte van de vergadering (Wils) en de bijeenkomsten van de secties Nederlands, Frans en de ge-

zamenlijke bijeenkomst van de secties Engels en Spaans. De voordracht van drs. W. Lahaye O.S.C. voor de sectie Duits met de titel ‘In Robert Musils Werk erscheint der neue Mensch’ verscheen in het volgende nummer van *Levende Talen*. Het verslag van de sectie Duits meldde: ‘De discussie werd, na een aanvankelijke aarzeling, zeer geanimeerd en bewoog zich herhaaldelijk om zeer principiële vragen van wereldbeschouwelijke aard. Op de meer praktische vraag, in hoeverre Musils werken ook voor klasselectuur in aanmerking komen, antwoordde spreker, dat hij met succes de proef had genomen met de novelle *Die Portugiesin* uit de bundel *Drei Frauen*, maar dat dit toch wel het enige werk was, dat voor dit doel geschikt bleek’ (Wolfs, 1961, p. 16). Directe relevantie van de voordrachten voor de lespraktijk was blijkbaar geen doorslaggevend criterium.

Na de artikelen volgden omvangrijke rubrieken, onder meer signalementen van nieuw verschenen taal- en literatuurwetenschappelijke en literaire werken, beoordelingen van wetenschappelijke publicaties en schoolboeken, inhoudsoverzichten van binnen- en buitenlandse wetenschappelijke en taaldidactische tijdschriften.

Didactische omslag

Maar aandacht voor taalonderwijsproblematiek was er altijd. In 1952 werd binnen de vereniging een Didactiekcommissie opgericht, die vanaf 1958 begon met onderzoek naar woordenschatselectie en de resultaten publiceerde in *Levende Talen*. In de loop van de jaren zestig veranderde het onderwijspolitieke landschap. Ook buiten de vereniging nam de aandacht voor taaldidactiek toe. Politiek en overheid begonnen zich actief te bemoeien met het onderwijs. In 1963 werd de Mammoetwet aangenomen, die in 1968 ingevoerd zou worden. Het was de grootste onderwijshervorming die Nederland ooit gekend had. Toen in 1970 nieuwe examenprogramma’s uitkwamen, kon geen leraar om de vernieuwing heen.

In *Levende Talen* 273 (december 1970) begon de aankondiging van de Algemene Vergadering van 4 januari 1971 met een discussiestuk ‘Op weg naar een eigentijds beleid’, dat aldus ingeleid werd: ‘Het karakter van de vereniging verandert. Lag vroeger het accent van de activiteiten op de “bevordering van de studie van levende talen”, thans ligt het – mede door de grote veranderingen die zich in het onderwijs voltrekken – op het onderwijs in deze talen’ (Hoofdbestuur, 1970, p. 735). Onder de kop ‘VII. Tijdschrift’ meldt het discussiestuk: ‘Het tijdschrift is een tijdschrift voor leraren. Het accent zal dan ook minder moeten liggen op zuiver linguïstische of literairwetenschappelijke bijdragen die geen enkel verband houden met het onderwijs’ (Hoofdbestuur, 1970, p. 737).

Die omslag had zich al aangekondigd. In toenemende mate werden bijdragen geschreven door taalbeheersers, toegepasttaalkundigen en vakdidactici aan de universiteiten en de vanaf 1970 gestarte nieuwe lerarenopleidingen voor de tweede en derde graad. Onder de leraren was door de vernieuwingen van het schoolstelsel en de examens de onzekerheid en de behoefte aan informatie en uitwisseling groot.

Modernisering

Met ingang van *Levende Talen* 378 (januari 1983) werd het tijdschrift ook uiterlijk vernieuwd. Het formaat werd A4 en de opmaak afwisselender met kolommen en foto’s. Redactievoorzitter Paul Bogaards had in het voorgaande nummer aangekondigd dat de functie van (vak)wetenschappelijk forum opgegeven zou worden. Ieder nummer opende nu met bijdragen ‘Uit de praktijk’, maar achtergrondartikelen en boekbesprekingen ble-

HONDERD JAARGANGEN

Bibliografisch is *Levende Talen* een ramp. Vanaf 1914 werden de uitgaven van het tijdschrift doorgenummerd over de jaargangen heen. Maand en jaartal van uitgave werden op de omslag vermeld, maar niet de jaargang. Daarentegen werden de pagina's wel per jaargang doorgenummerd.

Bibliotheken, die vanaf 1930 en 1931 belangstelling voor het tijdschrift kregen, lieten de jaargangen als ze compleet waren inbinden. De boekbinders vonden vaak de omslagen te dik, scheurden of knipten die er voor het inbinden af en gooiden ze weg, inclusief de informatie die erop stond zoals nummer, verschijningsmaand en -jaar en inhoudsopgave.

Nadat *Levende Talen* in 2000 opgesplitst was in *Levende Talen Magazine* en *Levende Talen Tijdschrift* raakten heel wat bibliotheekmedewerkers en gebruikers in de war met die twee titels, hetgeen sindsdien kan leiden tot verkeerde of verwarrende literatuurverwijzingen. Voordeel was wel weer dat de doorlopende nummering opgegeven werd.

In de telling van de jaargangen werd *Levende Talen Magazine* de eigenlijke opvolger van *Levende Talen*. Hoe kon 2000 de 87e jaargang worden en 2013 de 100e? Het eerste nummer was het enige van de eerste jaargang (1914). Het tijdschrift kon door de oorlogsomstandigheden tussen juni 1944 en oktober 1945 niet verschijnen, maar 1944 en 1945 telden wel mee voor de jaargangen. Zo werd 2000 de 87e jaargang en 2013 de honderdste, maar zal het pas in november 2014 honderd jaar geleden zijn dat het eerste nummer verscheen. Dan verschijnt *Levende Talen Magazine* jaargang 101, nummer 7. Bij doornummering zou dat *Levende Talen* 660 geworden zijn.

1911	Op 22 april wordt de Vereniging van Leeraren in Levende Talen opgericht.
1911 – 1914	De VLLT communiceert via het <i>Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs</i> .
1914	In november verschijnt <i>Berichten en Mededeelingen van de 'Vereniging van Leeraren in Levende Talen'</i> nummer 1.
1930	In december verschijnt het tijdschrift onder de titel <i>Levende Talen</i> , met als ondertitel <i>Berichten en Mededeelingen van de 'Vereniging van Leraren in Levende Talen'</i> (nummer 63).
1936	In februari verschijnt <i>Levende Talen</i> 88 met de verslagen en voordrachten van de Algemene Vergadering van 4 januari 1936, tevens herdenking van het 25-jarig bestaan van de vereniging.
1944 – 1945	Tussen juni 1944 (<i>Levende Talen</i> 130) en oktober 1945 (<i>Levende Talen</i> 131) verschijnt het tijdschrift niet.
1961	In december verschijnt naast <i>Levende Talen</i> 212 een aparte jubileumpublicatie <i>Levende Talen 1911 – 1961</i> .
1970	In januari verschijnt <i>Levende Talen</i> 264 als eerste uitgave zonder de ondertitel <i>Berichten en Mededeelingen van de 'Vereniging van Leraren in Levende Talen'</i> .
1986	In mei verschijnt <i>Levende Talen</i> 411 als themanummer 'Aspecten van driekwart eeuw talenonderwijs in Nederland' ter herdenking van het 75-jarig bestaan van de vereniging.
1995	In mei verschijnt <i>Levende Talen</i> 500 als themanummer 'Het beste uit de praktijk'.
1999	In december verschijnt <i>Levende Talen</i> 545 als themanummer 'Talen in de basisvorming: Voer voor discussie'.
2000	In januari verschijnt <i>Levende Talen Magazine</i> jaargang 87, nummer 1 als themanummer 'Een nieuwe generatie'. In maart verschijnt <i>Levende Talen Tijdschrift</i> jaargang 1, nummer 1.
2011	In mei verschijnt een aparte jubileumpublicatie <i>Honderd jaar Levende Talen (1911 – 2011): Verleden en toekomst van het taalonderwijs</i> .

ven een belangrijk bestanddeel, naast het verenigingsnieuws. In deze jaren verschenen met grote regelmaat, meestal twee keer per jaar, themanummers, waaraan deskundige auteurs gevraagd werd bij te dragen.

In de jaren negentig werden de sectierubrieken omvangrijker, niet alleen met aankondigingen en verslagen van activiteiten, maar ook met didactische bijdragen, boekbesprekingen en dergelijke. Vanaf *Levende Talen* 506 (januari 1996) kregen de pagina's 'Uit de secties' zelfs een aparte kleur papier. Nogal wat lezers voelden zich verleid alleen de eigen sectierubriek te volgen en de vaak omvangrijke en concentratie vergende algemene artikelen te laten voor wat ze waren.

De redactie zag de eeuwwisseling als een goed moment om het blad geheel te vernieuwen en de tijdgeest te volgen. *Levende Talen* werd opgesplitst. *Levende Talen Magazine* bleef zich met acht nummers per jaar richten op de lespraktijk en de achtergronden daarvan, met kortere en meer journalistiek geschreven bijdragen die een zo breed mogelijke lezerskring trekken, door de verschillende talen heen. *Levende Talen Tijdschrift* richtte zich met vier nummers per jaar op verslagen van praktijkrelevant onderzoek, op het gevaar af daarmee alleen een selecter publiek aan te spreken.

Continuïteit

Wie schreven al die jaren het blad vol? De didactische omslag vanaf 1970 bracht niet de gehoopte toename van het aandeel van bijdragen van praktiserende docenten. Leraren Nederlands lijken wat schrijfgrager te zijn dan hun collega's moderne vreemde talen, maar *Levende Talen*-redacteuren van alle tijden hebben vaak vergeefs gebedeld om bijdragen uit de praktijk. Het moet blijkbaar zo zijn dat docenten de uitwisseling buiten de lerarenkamer laten domineren door 'deskundologen' die niet (meer) voor de klas staan.

Hoe dan ook, in de wereld van het talenonderwijs kwamen en gingen verenigingen en tijdschriften, maar *Levende Talen* houdt het al meer dan een eeuw vol. Een relatief kleine, steeds van samenstelling wisselende groep mensen was al die tijd bereid daarvoor veel vrijwilligerswerk te verrichten. De continuïteit is opmerkelijk, door alle veranderingen en verenigingscrises heen. Op honderd jaargangen *Levende Talen* kan de beroepsgroep van leraren in moderne talen met recht trots zijn.

LITERATUUR

Hoofdbestuur. (1970). Op weg naar een eigentijds beleid. *Levende Talen*, 273, 735–737.

Sparnaay, H. (1936). Openingsrede van den voorzitter op de Algemene Vergadering van 4 Januari 1936.

Levende Talen, 88, 6–11.

Wolfs, S. P. (1961). Verslag van de vergadering der Duitse sectie. *Levende Talen*, 208, 16.